

Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Değerlere Yönelik Duyarlılıklarının İncelenmesi

Onur BATMAZ^{a, b}

Özet

Bu çalışma, sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Tarama modeliyle gerçekleştirilen bu çalışmanın örnekleme basit seçkisiz örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve Yozgat ilinde görev yapan 261 sınıf öğretmeni çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Veriler Karataş (2020) tarafından geliştirilen “Kültürel Değerlere Duyarlı Öğretmen Ölçeği” aracılığıyla toplanmış ve SPSS istatistik programıyla analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarında, en yüksek puana sahip maddenin “Öğrencilerime sahip olduğu kültürel özelliklerden dolayı ayrımcılık yapılması beni rahatsız eder.” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının cinsiyete ve öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemine göre kültürel değerlere yönelik duyarlılıkları ile pedagojik alt boyutunda anlamlı farklılığın olduğu, farkındalık ve duyarlılık alt boyutlarında ise anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sınıf Öğretmenleri
Kültür
Kültürel Değerler
Duyarlılık

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 06.04.2022
Yayın Tarihi: 28.03.2023
Doi: 10.18026/cbayarsos.1099214

Examination of Primary School Teachers' Sensitivity to Cultural Values

Abstract

This study was conducted to examine the sensitivity of primary school teachers towards cultural values. The sample of this study, which was carried out with the survey model, was determined by a simple random sampling technique. The sample of the study consists of 261 primary school teachers who accepted to participate in the study voluntarily and work in Yozgat. The data were collected through the “Culturally Sensitive Teacher Scale” developed by Karataş (2020) and analyzed with the SPSS statistical program. As a result of the study, the item with the highest score in the sensitivity of primary school teachers towards cultural values was “Discrimination against my students because of their cultural characteristics bothers me.” conclusion has been reached. It was found that the primary school teachers' sensitivity towards cultural values was at the level of agreement. In addition, it was found that the sensitivity of primary school teachers towards cultural values did not differ significantly according to gender and educational status. It has been concluded that there is a significant difference in the pedagogical sub-dimension and the sensitivity of the teachers towards cultural values according to their professional seniority, but there is no significant difference in the awareness and sensitivity sub-dimensions.

Keywords

Primary School Teachers
Culture
Cultural Values
Sensitivity

About Article

Received: 06.04.2022
Published: 28.03.2023
Doi: 10.18026/cbayarsos.1099214

^a onur.batmaz@yobu.edu.tr

^b Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, ORCID: 0000-0001-9208-2645

Giriş

Bireyler, genellikle bir toplum içinde dünyaya gelmekte ve yaşamlarını da yine içinde buldukları toplumun ferdi olarak toplumun sahip olduğu kültüre uyum sağlayarak sürdürmektedirler. Toplumsal yaşamda bireylerin zamanla etkileşimleri sonucunda o topluma ait kültür de ortaya çıkmaktadır (Karaseyfioglu ve Çalışkan, 2021). Bireyin ve toplumun yaşamını anlamlandıran ve önemli unsurlarından biri olan kültür, “bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü”dür (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). Kültür, bireyler arasında bağ kurmaya yarayan değerlerin, içinde bulunulan dönemin şartlarına göre şekillenerek nesilden nesile aktarılması olarak da ifade edilmektedir (Özgat-Tatan, 2018). Giddens (2012) de bireylerin toplumları, toplumlarında bireyleri oluşturduğunu ve bunun sonucunda ortak kültürlerin ve değerlerin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bireyler, dünyaya geldiği çevrede yaşayan toplumun kültürünü almaktadır ancak dünya birbirinden farklı çevreleri de içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla doğal çevrelerin farklılık göstermesi kültüre yansımakta, kültürün de doğal çevreyi ve toplumu etkilemekte ve onlardan etkilenmektedir (Emekli, 2006). Kültürün önemli bir parçası olan değerler ise, “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü”dür (TDK, 2019). Ayrıca değerler, kültürler gibi zamanla oluşmuş birikim sonrasında ortaya çıkan ve toplum tarafından üzerinde uzlaşılan standartlar bütünüdür (Demiryürek, 2015). Kültürel değerler ise, birey olmanın temel boyutunu oluşturan ve bireylere ortak yaşam şekli ve kolektif kimlik sunan kavram olarak ifade edilmektedir (Zijderveld, 2013). Aslında her bir kültür, içerisinde değerleri barındırmaktadır. Ancak bu değerlerin miktarı ile bulunuşluk düzeyleri değişkenlik göstermektedir. Aynı zamanda kültürel değerler hem bireylerin davranışlarını hem de yaşamlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Erkenekli, 2012). Nesilden nesile aktararak yaşatılabilen kültürel değerler, bireylerin her döneminde tanıştıkları kültürlere ayak uydururken kendi kültürlerini de sonraki kuşaklara aktarmanın bir yolunu bulmuşlardır. Özellikle son zamanlarda ise bireylerin yaşadığı toplumda bireyselleşmesi, zaman ve paradan tasarruf, karşılaşılan olumsuz örnekler, teknolojinin yanlış bir şekilde kullanılması gibi birçok sebebin kültürel değerlerin aktarılmasını olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür (Özkul, 2015; Karaseyfioglu ve Çalışkan, 2021).

Bireyin eğitim sürecinde kültürel değerlerinin dikkate alınarak öğrenme sürecinin kültürel zemin üzerinde inşa edilmesi, geçmişten bugüne kadar alanyazında tartışılmıştır (Karataş ve Oral, 2019; Vavrus, 2008; Taylor ve Sobel, 2011; Gay, 2002). Eğitim sürecinin kültürel değerlerden uzak kalmaması hatta bireyin eğitim sürecinde değerlerin önemli bir yere sahip olması gerekmektedir. Çünkü öğrenenlerin, kültürel değerlerden ayrı olarak ele alnamayacağı, öğrenme-öğretme sürecinde kültürel yaşantıların önemli olduğu ve akademik alandaki başarıların artırılmasında kültürel geçmişlerin dikkate alınmasının gerekliliği varsayımları, kültürel değerlere duyarlı eğitimi ortaya çıkarmaktadır. Bu eğitimin temelinde bireylerin bilgiye ulaşmalarında, anlamlandırmalarında ve yorumlamalarında kültürün önemli bir rol oynadığı düşüncesi yer almaktadır (Karataş, 2018). Gay (2002) kültürel değerlere duyarlı eğitimi; kültürel farklılıklara sahip öğrencilerin bakış açılarını, kültürel özelliklerini, deneyimlerinin kullanılarak öğrencilerin daha etkin ve verimli bir öğrenme süreci gerçekleştirmesi için kanalların oluşturulması olarak tanımlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin kültürel özellikleri aracılığıyla onlara bilgi, beceri, tutum ve değer kazandıran aynı zamanda da onları sosyal, duygusal, bilişsel ve entelektüel açıdan da güçlendiren bir eğitim olarak ifade edilmektedir (Ladson-Billings, 1995). Ancak kültürel

değerlere duyarlı eğitimin etkin ve başarılı sürdürülmesi birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörlerin en önemlilerinden biri de eğitim-öğretim sürecinin yürütülmesinden aktif rol oynayan öğretmenlerdir. Dolayısıyla öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı bir eğitim-öğretim sürecini planlayabilmeleri ve yürütebilmeleri için birtakım bilgi, beceri, tutum ve özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Nitekim Pewewardy ve Hammer'e (2003) göre, kültürel değerlere duyarlı öğretmenlerin; kültürel okuryazar olmak, öğrencilerin sınıftaki herkesin bireysel farklılıklarına saygı göstermesini sağlamak ve eleştirel düşünme becerilerine katkı sunmak, öğrencilerin özgüvenlerini yüksek tutacak etkinlikler yapmak ve evrensel değerlere sahip öğrenciler yetiştirmek gibi özelliklere sahip olması önem arz etmektedir. Ancak bu özelliklerin temelinde öncelikle öğretmenlerin kültürel farklılıkların görmezden gelinmediği ve sınıf ortamında öğrencilerin birbirlerine saygı gösterdiği, olumlu sınıf iklimine sahip bir öğrenme ortamı oluşturması beklenmektedir.

Kültürel değerlere duyarlı öğretmenler, otorite anlayışını kabul etmeyerek öğrenme-öğretme sürecini kolaylaştıran ve öğrencilere rehberlik eden bir anlayışı benimsemektedir. Böylece öğretmenler, öğrencilerinin sahip olduğu potansiyelleri ortaya çıkararak sınıf içinde ortak bir kültürün oluşmasına katkı sunmakta ve demokratik, tarafsız ve anlayışlı bir şekilde davranmaya özen göstermektedir (Gay, 2002; Ladson-Billings, 1999). İşbirliğine dayalı öğrenme-öğretme süreci gerçekleştiren kültürel değerlere duyarlı öğretmenler, öğrencilerden beklentileri yüksek tutarak onların akademik gelişimleri için uğraşmakta, öğrencilerin öğrenmelerine katkı sunmak için aileleriyle iletişim kurmakta ve onların kültürel farklılıklarını öğrenme-öğretme sürecine dâhil etmektedirler (Villegas ve Lucas, 2002; Jarosinski, 2018; Gay, 2018). Ayrıca kültürel farklılıkları öğrenme-öğretme sürecine katkı olarak görmekte, her bir öğrencisine birey olarak değer vermekte ve öğrencilerinin kültürel birikimlerine de saygı duymaktadır (Nayir, 2019). Dolayısıyla kültürel değerlere duyarlı öğretmenlerin özelliklerine bakıldığında, kendi kültürel geçmişinin farkında olan, kültürel geçmişine sahip çıkan ve gelecek nesillere aktarılmasını değerli bulan aynı zamanda da sınıf ortamında öğrencilerinin de kültürel farklılıklarına saygı duyan ve duyulması için de olumlu bir sınıf atmosferi oluşturan öğretmenler olduğu ifade edilebilir.

Günümüzde çocukların daha çok ev ortamında vakit geçirdiği, arkadaşlarıyla oyun oynamalarına pek izin verilmediği, katı kurallara maruz kaldığı ve toplumla olan bağlarının zayıfladığı görülmektedir (Perry, 2019). Böylece formal eğitim kademelerinde öğretmenlere toplumsal bağların kurulması için kültürel değerlerin öğretilmesinde, yaşatılmasında ve sonraki nesillere aktarılmasında önemli görevler düşmektedir. Ayrıca farklı kültürlere sahip bireylerin bir arada yaşamasının artmasıyla birlikte eğitim alanındaki beklentilerle ihtiyaçlar da doğal olarak değişim göstermektedir. Böylece öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde kültürel değerlere duyarlı olması ve bu değerleri önemsemesi ayrı bir önem taşımaktadır. Nitekim UNHCR (2020) verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 4 milyon Suriye, Afganistan, Irak, İran, Somali ve diğer ülke vatandaşları göçmen olarak bulunmaktadır. Dolayısıyla yaşanan göçlerle birlikte Türkiye'de kültürel farklılıkların daha fazla ortaya çıkması, öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarının incelenmesinin ayrı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Çocukların kültürel farklılıklarının önemsenmesinde ve kültürel farklılıklara değer verilmesinde temel eğitim farklı bir yere sahiptir. Çünkü çocukların erken yaşlardan itibaren edindikleri bilgi, beceri, tutum ve değerlerin sonraki yaşlarında da devam etmektedir. Dolayısıyla çocukların erken yaşlarda hem kendi kültürel değerlerine sahip çıkması hem de başka kültürel farklılıklara saygı duyması için özellikle ilkökul döneminde onlara gerekli desteğin ve rehberliğin sağlanması önemli görülmektedir. Gerek ilkökuldaki

derslerde gerekse örtük bir şekilde kültürel değerlerin, farklılıkların çocuklara kazandırılması gerekmektedir. Aynı zamanda kültürel değerlerin yaşatılması ve aktarılması için çocukların bunu iyi bir şekilde anlaması ve anlamlandırması gerekmektedir. Böylece hem ilkökul döneminin hem de sınıf öğretmenlerinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin bireysel farklılıklarına ve kültürel değerlerine duyarlılık göstererek rol model olmaları, öğrencilerinin de böyle bir duyarlılığa sahip olmaları açısından önemli görülmektedir. Dolayısıyla sınıf öğretmenlerinin farklı kültürel değerler karşısındaki tecrübelerinin, düşüncelerinin, yaptıkları uygulamalarının ortaya konulması öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarının belirlenmesi için önemlidir. Alanyazında kültürel değerlere duyarlılıkla ilgili çalışmaların (Karaseyfioglu ve Çalışkan, 2021; Kotluk ve Kocakaya, 2018; Karataş, 2020; Nayir, 2019; Demir ve Üstün, 2017) yapıldığı ancak sınıf öğretmenleriyle ilgili çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Yapılan bu çalışma ile sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerinin ve öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarının cinsiyete, öğrenim durumuna ve mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık olup olmadığı tespit edilmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte veya halen var olan bir durumun, var olduğu biçimde betimlenmesi amacıyla yapılan araştırma modelidir. Ayrıca tarama modelinde bireylerin tutumlarının, eylemlerinin, inançlarının ve düşüncelerinin betimlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2020; Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Bu çalışmada da sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının çeşitli değişkenlerle incelenmesi amaçlandığından tarama modelinden yararlanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Yozgat ilinde görev yapan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise, Yozgat ilinde çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 261 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde basit seçkisiz örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme, araştırmaya katılacak katılımcıların evren içerisinden rastgele bir şekilde seçildiği örnekleme tekniğidir (Ekiz, 2015). Çalışmanın örneklemine ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışmanın Örneklemine İlişkin Bilgiler

		Katılımcı Sayısı (f)
Cinsiyet	Kadın	117
	Erkek	144
Öğrenim Durumu	Lisans	230
	Yüksek Lisans	31
Mesleki Kıdem	0-5 yıl	32
	6-10 yıl	33
	11-15 yıl	66
	16-20 yıl	38
	20 yıl üzeri	92

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyete göre, 117'si kadın, 144'ü erkek; öğrenim durumuna göre, 230'u lisans, 31'i yüksek lisans ve mesleki kıdeme göre, 32'si "0-5 yıl", 33'ü "6-10 yıl", 66'sı "11-15" yıl, 38'i "16-20" yıl, 92'si de "20 yıl üzeri" olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, Karataş (2020) tarafından geliştirilen "Kültürel Değerlere Duyarlı Öğretmen Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. Ölçek 14 maddeden ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. "Pedagojik", "Farkındalık" ve "Duyarlılık" alt boyutlardan oluşan ölçek 5'li likert tipinde olup ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı değerleri ise pedagojik boyutunda ,84; farkındalık boyutunda ,74; duyarlılık boyutunda ,78 ve ölçeğin genelinde ,89 olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada "Kültürel Değerlere Duyarlı Öğretmen Ölçeği"nin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı değerlerin pedagojik boyutta ,85; farkındalık boyutunda ,86; duyarlılık boyutunda ,89 ve ölçeğin genelinde ,93 olduğu bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmaya ilişkin verilerin toplanması için öncelikle Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonundan araştırmanın yapılmasında etik bir sakınca bulunmadığına yönelik etik kurul izniyle gerekli diğer izinler alınmıştır. Araştırmanın verileri, Yozgat ilinde bulunan ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden bilgilendirme yapılarak toplanmıştır. Veriler SPSS istatistik programı ile analiz edilmiş ancak analiz edilmeden önce Kolmogorov-Smirnov test sonuçları, Skewness-Kurtosis değerleri ve Histogram grafikleriyle normal dağılımları incelenmiştir. Verilerin çarpıklık (skewness) değerleri ile basıklık (kurtosis) değerlerinin (-1,5) ile (+1,5) aralıklarının (Tabachnick ve Fidell, 2013) dışında bulunmasından dolayı normal dağılım göstermediği görülmüştür. Dolayısıyla verilerin analizinde nonparametrik testlerden Mann Whitney U ile Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Ölçeğin düzey aralıkları da "puan aralığı = (en yüksek değer-en küçük değer)/seçenek sayısı" formülüyle 0,80 olarak hesaplanmış ve aralıklar "Kesinlikle Katılmıyorum/1,00-1,80", "Katılmıyorum/1,81-2,60", "Kararsızım/2,61-3,40", "Katılıyorum/3,41-4,20" ve "Kesinlikle Katılıyorum/4,21-5,00" şeklinde belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde sınıf öğretmenlerinden “Kültürel Değerlere Duyarlı Öğretmen Ölçeği” aracılığıyla toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular sunulmuştur. Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık puanlarına ilişkin bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Değerlere Duyarlı Öğretmen Ölçeği Maddelerine İlişkin Puanları

Maddeler	\bar{X}	SS	
Pedagojik Boyutu	“Grup çalışmalarında farklı kültürlerden öğrencileri bir araya getirmeye özen gösteririm.”	3,82	,88
	“Yeri geldiğinde farklı kültürlere saygı duyulmasına yönelik açıklamalarda bulunurum.”	4,26	,78
	“Öğrencilerimin kültürel birikimlerinin, öğrenme performanslarına etkisi olduğunu düşünürüm.”	4,16	,74
	“Kültürel çeşitliliğin olduğu sınıfta eğitim yapmak hoşuma gider.”	3,90	,84
	“Öğrenme öğretme sürecinde sınıftaki kültürel çeşitliliği dikkate alarak öğrencilerimin kültürel değerlerinden örnekler sunarım.”	4,02	,71
Farkındalık Boyutu	“Öğrencilerimin kültürel değerlerinin farkındayım.”	4,11	,71
	“Öğrencilerimin kültürel özelliklerini bilmek isterim.”	4,25	,61
	“Kendi kültürel özelliklerimin farkındayım.”	4,37	,62
	“Öğrenme sürecini farklı kültürlerden öğrencilere göre planlamam gerektiğinin farkındayım.”	4,08	,66
Duyarlılık Boyutu	“Öğrencilerime sahip olduğu kültürel özelliklerden dolayı ayrımcılık yapılması beni rahatsız eder.”	4,49	,62
	“Öğrencilerimin kültürel farklılıklarını dikkate alarak ders işlemenin akademik başarılarını artıracığını düşünürüm.”	4,20	,72
	“Hangi kültürel özelliklere sahip olursa olsun, öğrencilerimin aileleriyle olumlu ilişkiler geliştirmek için çaba gösteririm.”	4,29	,67
	“Derste öğrencilerimin kendi kültürel değerlerinden örnekler vermeleri için teşvik ederim.”	4,31	,60
	“Öğrencilerimin kültürel farklılıklara karşı önyargılarını gidermek için çaba gösteririm.”	4,34	,65

Tablo 2’ye göre, sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık puanları incelendiğinde, pedagojik boyutta en fazla ($\bar{X}=4,26$) olumlu görüş “Yeri geldiğinde farklı kültürlere saygı duyulmasına yönelik açıklamalarda bulunurum.”, en az ($\bar{X}=3,82$) ise “Grup çalışmalarında farklı kültürlerden öğrencileri bir araya getirmeye özen gösteririm.” maddelerine yönelik bildirilmiştir. Farkındalık boyutunda, en fazla ($\bar{X}=4,37$) olumlu görüş “Kendi kültürel özelliklerimin farkındayım.”, en az ($\bar{X}=4,08$) ise “Öğrenme sürecini farklı kültürlerden öğrencilere göre planlamam gerektiğinin farkındayım.” maddelerine yönelik bildirilmiştir. Ayrıca duyarlılık boyutunda da en fazla ($\bar{X}=4,49$) olumlu görüş “Öğrencilerime sahip olduğu

kültürel özelliklerden dolayı ayrımcılık yapılması beni rahatsız eder.”, en az ($\bar{X}=4,20$) ise “Öğrencilerimin kültürel farklılıklarını dikkate alarak ders işlemenin akademik başarılarını artıracığını düşünürüm.” maddelerine yönelik bildirilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, öğrenim durumu ve mesleki kıdem değişkenlerine göre kültürel değerlere duyarlılık puanlarına ait bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyet, Öğrenim Durumu ve Mesleki Kıdem Değişkenlerine Göre Kültürel Değerlere Duyarlılık Puanları

Değişkenler		N	\bar{X}	SS
Cinsiyet	Kadın	117	4,20	,59
	Erkek	144	4,18	,45
Öğrenim Durumu	Lisans	230	4,19	,51
	Yüksek Lisans	31	4,12	,57
Mesleki Kıdem	0-5 yıl	32	4,45	,44
	6-10 yıl	33	4,01	,82
	11-15 yıl	66	4,14	,44
	16-20 yıl	38	4,17	,43
	20 yıl üzeri	92	4,20	,47

Tablo 3’e göre, sınıf öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre kültürel değerlere duyarlılık puanları incelendiğinde, kadın öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılık puanlarının $\bar{X}=4,20$; erkek öğretmenlerin ise $\bar{X}=4,18$ olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğrenim durumu lisans düzeyinde olan öğretmenlerin duyarlılık puanlarının $\bar{X}=4,19$; yüksek lisans öğretmenlerinin ise $\bar{X}=4,12$ olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılık puanlarının, 0-5 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenlerde $\bar{X}=4,45$; 6-10 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenlerde $\bar{X}=4,01$; 11-15 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenlerde $\bar{X}=4,14$; 16-20 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenlerde $\bar{X}=4,17$ ve 20 yıl üzeri mesleki kıdemi bulunan öğretmenlerde $\bar{X}=4,20$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin cinsiyete ve öğrenim durumuna göre kültürel değerlere duyarlılıklarının “katılıyorum” düzeyinde olduğu bulunmuştur. Mesleki kıdeme göre ise, 0-5 yıl arasında olan öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarının “kesinlikle katılıyorum”, beş yılın üzerindeki öğretmenlerin de “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmüştür.

Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık puanlarına ait bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Değerlere Duyarlılık Puanları İle Düzeyleri

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	\bar{X}	SS	Düzeyi
Pedagojik	5	4,03	,63	Katılıyorum
Farkındalık	4	4,20	,55	Katılıyorum
Duyarlılık	5	4,33	,54	Kesinlikle Katılıyorum
Kültürel Değerlere Duyarlılık	14	4,19	,52	Katılıyorum

Tablo 4'e göre, sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık puanlarının ($\bar{X}=4,19$) "katılıyorum" düzeyinde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılık alt boyutlarından pedagojik boyutun ($\bar{X}=4,03$) "katılıyorum", farkındalık boyutun ($\bar{X}=4,20$) "katılıyorum" ve duyarlılık boyutun ($\bar{X}=4,33$) "kesinlikle katılıyorum" düzeyinde olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılık alt boyutunun pedagojik ve farkındalık alt boyutlarına göre yüksek olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre kültürel değerlere duyarlılık puanlarına ait bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Kültürel Değerlere Duyarlılık Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Pedagojik	Kadın	136,07	15920,50	7830,500	,322
	Erkek	126,88	18270,50		
Farkındalık	Kadın	132,25	15473,50	8277,500	,803
	Erkek	129,98	18717,50		
Duyarlılık	Kadın	135,56	15860,50	7890,500	,369
	Erkek	127,30	18330,50		
Kültürel Değerlere Duyarlılık	Kadın	134,56	15744,00	8007,000	,490
	Erkek	128,10	18447,00		

Tablo 5'e göre, sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($U= 7830,500$ $p> ,05$; $U= 8277,500$ $p> ,05$; $U= 7890,500$ $p> ,05$; $U= 8007,000$ $p> ,05$). Bu bulgunun sonuçlarına göre cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarında anlamlı bir farklılığa neden olmadığı söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin öğrenim durumu değişkenine göre kültürel değerlere duyarlılık puanlarına ait bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Kültürel Değerlere Duyarlılık Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim Durumu	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Pedagojik	Lisans	132,82	30547,50	3147,500	,284
	Yüksek Lisans	117,53	3643,50		
Farkındalık	Lisans	130,87	30101,00	3536,000	,940
	Yüksek Lisans	131,94	4090,00		
Duyarlılık	Lisans	131,55	30256,00	3439,000	,744
	Yüksek Lisans	126,94	3935,00		
Kültürel Değerlere Duyarlılık	Lisans	131,90	30336,50	3358,500	,600
	Yüksek Lisans	124,34	3854,50		

Tablo 6'ya göre, sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarının öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (U= 3147,500 p> ,05; U= 3536,000 p> ,05; U= 3439,000 p> ,05; U= 3358,500 p> ,05). Bu bulgunun sonuçlarına göre öğrenim durumu değişkeninin öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarında anlamlı bir farklılığa neden olmadığı söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem değişkenine göre kültürel değerlere duyarlılık puanlarına ait bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Kültürel Değerlere Duyarlılık Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark
Pedagojik	0-5 yıl	175,06	4	13,369	,010*	A-B
	6-10 yıl	115,83				A-C
	11-15 yıl	126,18				A-D
	16-20 yıl	123,99				A-E
	20 yıl üzeri	127,47				
Farkındalık	0-5 yıl	160,52	4	7,076	,132	
	6-10 yıl	118,50				-
	11-15 yıl	123,16				
	16-20 yıl	134,59				
	20 yıl üzeri	129,36				
Duyarlılık	0-5 yıl	158,02	4	6,538	,162	
	6-10 yıl	125,12				
	11-15 yıl	121,93				-
	16-20 yıl	120,05				
	20 yıl üzeri	134,74				
Kültürel Değerlere Duyarlılık	0-5 yıl	168,20	4	9,835	,043*	
	6-10 yıl	117,62				A-C
	11-15 yıl	123,18				
	16-20 yıl	124,79				
	20 yıl üzeri	131,03				
*p<,05	A: 0-5 yıl	B: 6-10 yıl	C: 11-15 yıl	D: 16-20 yıl	E: 20 yıl üzeri	

Tablo 7'ye göre, sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık ve alt boyut puanlarının mesleki kıdeme göre farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları incelendiğinde, pedagojik alt boyut ile kültürel değerlere duyarlılık puanlarında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (X^2 (sd=4, n=261)_{Pedagojik} =13,369 p<,05; X^2 (sd=4, n=261)_{Kültürel Değerlere Duyarlılık} =9,835 p<,05;). Ancak farkındalık ve duyarlılık alt boyutlarda ise sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (X^2 (sd=4, n=261)_{Farkındalık} =7,076 p>,05; X^2 (sd=4, n=261)_{Duyarlılık} =6,538 p>,05). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. Test sonucunda, öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarından pedagojik alt boyut puanlarındaki anlamlı farkın mesleki kıdeme göre 0-5 yıl ile 6-10 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl ve 20 yıl üzeri mesleki kıdemi olan öğretmenler arasında 0-5 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenler lehine olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca sınıf

öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarındaki anlamlı farkın mesleki kıdeme göre 0-5 yıl ile 11-15 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenler arasında 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenler lehine olduğu bulunmuştur. Bu bulgu sonuçlarına göre 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olan sınıf öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının yüksek olduğu söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılık puanları incelendiğinde, en yüksek puana sahip maddelerin “Öğrencilerime sahip olduğu kültürel özelliklerden dolayı ayrımcılık yapılması beni rahatsız eder.”, “Kendi kültürel özelliklerimin farkındayım.” ve “Öğrencilerimin kültürel farklılıklara karşı önyargılarını gidermek için çaba gösteririm.” olduğu bulunmuştur. En düşük puana sahip maddelerin ise “Grup çalışmalarında farklı kültürlerden öğrencileri bir araya getirmeye özen gösteririm.”, “Kültürel çeşitliliğin olduğu sınıfta eğitim yapmak hoşuma gider.” ve “Öğrenme öğretme sürecinde sınıftaki kültürel çeşitliliği dikkate alarak öğrencilerimin kültürel değerlerinden örnekler sunarım.” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarında yüksek puana sahip maddelerin farkındalık ve duyarlılık alt boyutlarında yer aldığı bulunmuştur. Ayrıca en düşük puana sahip maddelerin de daha çok pedagojik alt boyutunda yer aldığı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının pedagojik boyutunun, farkındalık ve duyarlılık boyutlarına göre daha düşük olduğu söylenebilir. Öğretmenler, sıklıkla sınıftaki kültürel çeşitliliği bir değer olarak görmede başarısız olmaktadır (Mann, 2013). Başbay ve Bektaş (2009) ise öğretmenlerin; öğrencilerinin kültürel değerlerine önem vermesinin, farklılıklarını kabul etmesinin, sınıf ortamında kültürel değerleri kullanarak öğrenme-öğretme sürecini zenginleştirmesinin, öğrencilerin yaşantılarını anlatmasını desteklemesinin önemli olduğunu ifade etmektedir. Saygılı ve Kana (2018) tarafından yapılan çalışmada Türkçe öğreten öğretmenlerin “Farklı kültürlerden kişilerle etkileşimde bulunmaktan keyif alırım.” maddesine en yüksek cevabı verdikleri bulunmuştur. Kotluk ve Kocakaya'nın (2019) çalışmasında ise öğretmenlerin önemli bir kısmı farklı kültürel değerlerin eğitim-öğretim süreçlerine dahil edilmesinin öğrenme sürecini olumsuz etkilenmesine ve toplumsal bütünlüğü zedelemesine, eğitim-öğretim süreçlerinde öğrencilerin farklı kültürel değerlerinin dikkate alınmamasına ve mevcut sistemin korunmasının gerektiğine yönelik görüşlerde bulunmuşlardır. Dolayısıyla çalışma sonuçlarındaki farklılıkların ortaya çıkmasını etkileyen faktörler arasında öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarının da etkili olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyete ve öğrenim durumuna göre kültürel değerlere duyarlılıklarının “katılıyorum” düzeyinde olduğu bulunmuştur. Mesleki kıdeme göre ise, 0-5 yıl arasında olan öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarının “kesinlikle katılıyorum”, beş yılın üzerindeki öğretmenlerin de “katılıyorum” düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere; lisans derecesine sahip öğretmenlerin yüksek lisans derecesine sahip öğretmenlere ve 0-5 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenlerin de 5 yıl üzeri mesleki kıdemi olanlara göre kültürel değerlere duyarlılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karaseyfioğlu ve Çalışkan'ın (2021) çalışmasında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre ortalama puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının katılıyorum düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılık alt boyutlarından pedagojik ve farkındalık boyutlarının katılıyorum, duyarlılık boyutunun ise kesinlikle katılıyorum düzeyinde olduğu bulunmuştur. Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının daha çok duyarlılık alt boyutunda olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının da yüksek olduğu söylenebilir. Karaseyfioglu ve Çalışkan (2021) tarafından sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan çalışmada öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının yüksek olduğu bulunmuştur. Saygılı ve Kana'nın (2018) çalışmasında da Türkçe öğreten öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca alanyazında öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmalar (Karadağ ve Özden, 2020; Demir ve Üstün, 2017; Çalışkan ve Gençler, 2016; Başarır, 2012; Siwatu, 2007) da araştırmanın bu sonucunu destekler niteliktedir.

Sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarının cinsiyet ve öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Böylece sınıf öğretmenlerinin kültürel değerlere duyarlılıklarında cinsiyetin ve öğrenim durumunun anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Öğretmenlerin yüksek lisans eğitimlerinde de kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarını etkileyecek durumların olmadığı ifade edilebilir. Karaseyfioglu ve Çalışkan'ın (2021) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının cinsiyete ve öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Farklı alanlarda öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmaların (Bölükbaşı, 2020; Akın, 2016; Bulut ve Başbay, 2014; Polat, 2009) sonuçlarının da bu araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Ancak yapılan bazı çalışmaların (Nayır, 2019; Demir ve Başarır, 2013) cinsiyete göre sonuçlarının, anlamlı farklılık gösterdiği ve bu çalışma sonuçlarıyla çeliştiği görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak ise yapılan çalışmaların farklı örneklem gruplarıyla ve sayılarıyla çalışılmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem değişkenine göre kültürel değerlere duyarlılıklarında ve pedagojik alt boyutunda anlamlı farklılığın olduğu, farkındalık ve duyarlılık alt boyutlarında ise anlamlı farklılığın olmadığı bulunmuştur. Öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlılıklarındaki anlamlı farkında 0-5 yıl ile 11-15 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenler arasında 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenler lehine olduğu bulunmuştur. Ayrıca pedagojik alt boyuttaki anlamlı farkın ise 0-5 yıl ile 6-10 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl ve 20 yıl üzeri mesleki kıdemi bulunan öğretmenler arasında 0-5 yıl mesleki kıdemi olanlar lehine olduğu görülmüştür. 0-5 yıl mesleki kıdemi bulunan öğretmenlerin 5 yıl üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlere göre kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının yüksek olduğu ifade edilebilir. Kozikoğlu ve Tosun (2020) tarafından farklı branş alanlarından öğretmenlerle yapılan çalışmada, mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı pedagojiye daha olumlu baktıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yazıcı, Başol ve Toprak'ın (2009) çalışmasında da öğretmenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumlarında 1-5 yıl kıdemi bulunan öğretmenlerin tutumlarının 26 yıl ve üzeri çalışan öğretmenlere göre daha olumlu olduğu bulunmuştur. Bazı benzer çalışmalarda (Bulut ve Başbay, 2014; Polat, 2012) mesleki kıdemi ve yaşı yüksek olan öğretmenlerin, mesleki kıdemi ve yaşı düşük olan öğretmenlere göre kültürel değerlere duyarlılıklarının daha az olduğu bulunmuştur. Ancak Karaseyfioglu ve Çalışkan (2021) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarında mesleki kıdeme göre anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma sonuçları doğrultusunda, sınıf öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının daha çok duyarlılık boyutunda olduğu görülmüş, öğretmenlerin pedagojik ve farkındalık boyutlarındaki puanların artırılmasına yönelik kültürel değerler, kültürel çeşitlilik vb. konularda hizmet içi eğitim çalışmalarının yapılması önerilebilir. Öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının belirlenmesi için farklı branşlardaki öğretmenlerle nicel ve nitel çalışmalar yapılabilir. Öğretmenlerin kültürel değerlere yönelik duyarlılık düzeylerini artıracak seminer, kurs gibi çalışmaların yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- Akın, E. (2016). Türkçe öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Siirt üniversitesi örneği). *International Periodical for the Languages*, 11(3), 29-42.
- Başarır, F. (2012). *Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime ilişkin görüşlerinin ve öz-yeterlik algılarının değerlendirilmesi (Erciyes Üniversitesi Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Başbay, A., & Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlilikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 30-43.
- Bölükbaşı, A. (2020). Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılıklarının empatik eğilim, öznel iyi oluş ve sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 44-62. DOI: 10.17860/mersinefd.640893
- Bulut, C., & Başbay, A. (2014). Öğretmenlerin çokkültürlü yeterlik algılarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 957-978.
- Christensen, L. B., Jolinson, R. B. & Turner L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz*. A. Aypay (Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çalışkan, H. & Gençer, R. (2016, Nisan). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin tutum düzeylerinin incelenmesi. *V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 52-63.
- Demir, S., & Başarır, F. (2013). Çok kültürlü eğitim çerçevesinde öğretmen adaylarının öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 6(1), 609-641.
- Demir, S., & Üstün, E. (2017). Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 182-204.
- Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş çocuk şiirinde değerler eğitimi (1980'den günümüze)* (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya kültür ve turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(1-2), 51-59.
- Erkenekli, M. (2012). Kültürel değer çalışmalarında yöntem ve sosyolojik araştırmalar için bir model önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 221-230.
- Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education*, 53(2), 106-116.

- Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. Teachers College Press.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*. Ü. Y. Battal (Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Jarosinski, T. (2018). *Culturally responsive teaching practices for educators of culturally and linguistically diverse students* (Master's Theses, State University of New York). Retrieved from <https://soar.suny.edu/handle/20.500.12648/6180>
- Karadağ, Y., & Özden, D. (2020). Çokkültürlü eğitim ortamlarına geleceğin sosyal bilgiler öğretmenlerini hazırlamak: öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterlikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 179-201.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karaseyfioglu, F., & Çalışkan, H. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültürel Değerlere Yönelik Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 5(3), 88-101.
- Karataş, K. & Oral, B. (2016). Kültürel değerlere duyarlı pedagoji. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (ASOS Journal)*, 4(34), 431-447. DOI: 10.16992/ASOS.6560
- Karataş, K. (2018). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim açısından sınıf öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi* (Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Karataş, K. (2020). Kültürel değerlere duyarlı öğretmen ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1761-1775. DOI: 10.17755/esosder.735068
- Kotluk, N., & Kocakaya, S. (2018). Türkiye için alternatif bir anlayış: Kültürel değerlere duyarlı eğitim. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 749-789.
- Kotluk, N., & Kocakaya, S. (2019). Türkiye' de öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı eğitime ilişkin görüşleri: bir karma yöntem araştırması. *Sakarya University Journal of Education*, 9(2), 304-334. DOI: 10.19126/suje.541535
- Kozikoğlu İ., & Tosun Y., (2020). Öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı pedagojiye ilişkin görüşleri ile kültürel zekâları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 10(3), 539-548.
- Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465-491. DOI: 10.3102/00028312032003465
- Ladson-Billings, G. (1999). Preparing teachers for diverse student populations: A critical race theory perspective. *Review of Research in Education*, 24(1), 211-247. DOI: 10.3102/0091732X024001211
- Mann, A. (2013). *Integration of multicultural education into K-12 social studies courses: A case study* (Doctoral dissertation, Walden University). Retrieved from <https://www.proquest.com/docview/1433827183?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Nayir, F. (2019). Kültürel değerlere duyarlı öğretmen rolleri ölçeğinin geliştirilmesi, *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(16), 3273-3292. DOI: 10.29228/TurkishStudies.3958

- Özgat-Tatan, O. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi iklim Türkçe öğretim seti örneği (A1-A2 düzeyi)* (Yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Özkuş, O. (2015). Türk kimliğini oluşturan ortak kültürel değerler. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 166-185.
- Perry, B. D., & Szalavitz, M. (2019). *Köpek gibi büyütülmüş çocuk*. B. S. Haktanır (Çev.) Koridor Yayıncılık.
- Pewewardy, C., & Hammer, P. C. (2003). Culturally responsive teaching for American Indian students. *ERIC Digest*, 1-9.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1), 154-164.
- Polat, S. (2012). Okul müdürlerinin çokkültürlülüğe ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 334-343.
- Saygılı, D., & Kana, F. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılığı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1041-1063.
- Siwatu, K. O. (2007). Preservice teachers' culturally responsive teaching self-efficacy and outcome expectancy beliefs. *Teaching and teacher education*, 23(7), 1086-1101.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Allynand Bacon.
- Taylor, S. V., & Sobel, D. M. (2011). *Culturally responsive pedagogy: Teaching like our students' lives matter*. London, England: Emerald Group.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2019). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- UNHCR. (2020). *UNHCR Türkiye İstatistikleri*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>
- Vavrus, M. (2008). Culturally responsive teaching. *21st century education: A reference handbook*, 2, 49-57.
- Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). Preparing culturally responsive teachers. *Journal of Teacher Education*, 53(1), 20-32.
- Yazıcı, S., Başol, G., & Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları: bir güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 229-242.
- Zijdeveld, A. (2013). *Kültür sosyolojisi*. K. Canatan (Çev.) İstanbul: Açılım Kitap.